

Heemgroen op de Floriade:

EEN BEETJE GESCHIEDENIS

Ir. Michiel den Ruijter was hoofdontwerper van de Floriade in Zoetermeer. Bovendien is hij gespecialiseerd in de geschiedenis van werldeentoontellingen, waar ook de Floriades bij horen. In een gesprek met Machteld Klees vertelt hij over de rol die het inheemse groen in de verschillende versies van de Floriades speelt.

Eigen specialiteiten

Tweeënvijftig jaar geleden, in 1960, was de eerste Floriade in Rotterdam nog een echte tuinbouwtentoonstelling met als motto 'Van Kiem tot Kracht' terwijl Venlo met de slogan 'Het Theater van de Natuur' aan de weg timmert. Daartussen zit een halve eeuw met verandering in opvattingen en de toegenomen behoefte van publiek aan entertainment. Overigens geldt die verandering voor de hele maatschappij, iedere Floriade is een kind van z'n tijd.

De eerste Floriade in Rotterdam (1960) was een pure tuinbouwten-toonstelling. De architectuur, die in Venlo sterk domineert, kijk maar naar het entreegebouw, was nog helemaal afwezig, met uitzondering van de Euromast aan de rand van het terrein. Gemeente Amstelveen ontwierp en plantte er een klein heempark: Bos en Veld. Voor het

eerst kon het publiek buiten Amstelveen, afgezien van enkele kleine heemparken, met heemgroen ken-nismaken.

In Amsterdam (1972) was een grote rol weggelegd voor heemgroen. Daarnaast werd volop geëxperi-menteerd met hergebruik van rest-materiaal uit de maatschappij. De spoorbielzen, waar Mien Ruys be-kend mee werd, werden volop ge-bruikt en doken al snel daarna ook in tuinen op.

Tijdens de Floriade van 1982 (Am-sterdam Zuid-Oost) was er veel aandacht voor de 'menselijke maat'. Opvallend is de spagettistructuur van de paden. Het landschappelijke karakter en elementen als een tjas-ker en prehistorisch huis maken het openluchtmuseummachtig.

Inheemse begroeiing op de diverse Floriades
Een bloemlezing uit de catalogi.

De Floriade werldeentoontelling vond zijn oorsprong in de nationale Flora tentoonstel-lingen, die in 1925, 1935 en 1953 in Groe-nendaal, Heemstede gehouden werden. Deze representeerden de bollenteelt, van eminent belang in dit duingebied. Door de Neder-landse deelname aan de werldeentoontelling Expo 58 (1958) werd men op het idee gebracht een tuinbouwerldeentoontelling in Rotterdam te organiseren: de Floriade was geboren.

1960 - Rotterdam

Al bij de eerste Floriade, rondom de voor deze gelegenheid gebouwde Euromast en het huidige Museumpark was er ruimte voor natuurrijke begroeiing.

"Het is goed te bedenken, dat naast een beplanting van parken, plantsoenen en tuinen met uitheemse gewassen of cultuur-vormen, de eigen flora een eigen recht heeft. Bij de aanleg van het Jac. P. Thijssepark in Amstelveen heeft men dat ingezien. Hier wordt men niet geëpateerd door bloemen van uitzonderlijke grootte, vorm of bizarre tint, maar wordt men geconfronteerd met de altijd weer zo bekoorlijke harmonie van de natuur. In de afdeling 'Bos en Veld' wordt hetzelfde nagestreefd. Niet alleen de beplanting speelt een grote rol, ook de wijze van aan-plant. Alleen door het nauwkeurig afwegen

In Zoetermeer (1992) is de structuur een stuk strakker. Voor de aanleg hadden we vijf jaar de tijd. Daardoor konden we de omstandigheden zo maken dat de 'Polder-tuinen', het natuurlijke deel op de Floriade, zich goed konden ontwikkelen. Na de Floriade werd een deel woonwijk en bleef het overige deel park, met een bufferende werking voor het omringende, kwetsbare polderlandschap. Door de bewoners wordt het groen nog steeds hoog gewaardeerd.

In 1992, in de Haarlemmermeer, is een mooie rol weggelegd voor het speelbos van Staatsbosbeheer. Aantrekkelijke maar sterke, weinig onderhoud vragende vaste planten speelden een belangrijke rol. Na afloop heeft een deel van het terrein rond de plas een parkfunctie gehouden.

In de huidige versie, in Venlo, is er weinig heemgroen, natuur is verwerkt in het bosgebied waarin het park is aangelegd. De open ruimtes zijn ingericht met cultuurgroen. De bebouwing is belangrijk geworden, daarbij is vooral veel aandacht besteed aan de duurzaamheid van gebouwen en inrichting. Veel meer dan buiten zie je hierin het oorspronkelijke 'Cradle to cradle' idee

van deze Floriade terug. Een mooi voorbeeld hiervan is Villa Flora. Villa Flora is een architectonisch vernieuwend gebouw op de Floriade dat grotendeels is opgetrokken uit glas en waarbij 'cradle to cradle' het uitgangspunt van de realisatie en het gebruik is geweest. Vanwege het vervolggebruik als businesspark is de toegenomen aandacht voor de architectuur voor de hand liggend. Zo zie je bij iedere Floriade dat de inrichting deels afhangt van het latere gebruik, deels van de opvattingen van dat moment.

Rustpunt

Niet alleen de Floriades zijn veranderd, ook de bezoekers. Kon je in 1960 nog iets exotisch als een 'Japanse Tuin' aanprijzen, nu moet het tot in detail kloppen want de bezoekers reizen de hele wereld over en hebben snel door als iets niet 'echt' is.

De bezoeker is in meer opzichten veranderd. In Zoetermeer beschouwden we de Poldertuinen nadrukkelijk als een rustpunt. De bezoeker kon er even op adem komen en de indrukken laten bezinken. Toen ik kort voor de opening met een collega in Koblenz overlegde, vond hij het maar gewaagd,

van ruimte en beslotenheid, schaduw en licht, land en water, door de kleurnuances, de wendingen der paden en het mengen of isoleren van plantensoorten kon de juiste sfeer ontstaan."

1972 - Amstel- en Beatrixpark

Ook hier was er weer belangstelling voor de inheemse flora, maar dit was geen bescheiden opzet zoals in 1960.

"Er is enorm gepuzzeld om de vegetatie-omstandigheden na te bootsen. De concentratie van wilde planten (circa 275 soorten) was zo groot, dat men volgens deskundigen niet meer kan spreken van een 'wetenschappelijk verantwoord' natuurgebied. Maar dat was ook niet de bedoeling. Hier is een zo goed mogelijk overzicht gegeven van al onze bedreigde wilde planten.

Jonge natuuronderzoekers hebben hier werkweken doorgebracht om het terrein bij te houden. Hun filosofie over wilde planten op een tuinbouwtentoonstelling vol superlatieven is heel eenvoudig: 'Op een dergelijke tentoonstelling zie je kruisingen van planten: de mooiste, sterkste of smakelijkste doorgekruiste producten. Maar de basis is toch de wilde botanische vorm en daarom is het van belang deze wilde planten bijeen te brengen, zodat iedereen kan zien, waar alles vandaan komt'."

1982 - Amsterdam, Bijlmer (Amsterdam Zuidoost)

Het terrein lag bij een net gegraven zandwinplas. De bovengrond van deze

Een pad dat in de toekomst verschillende terreindelen verbindt. (Foto: Jasper Helmantel)

De Floriade in Venlo: kabelbaan en architectuur domineren. (Foto: Boudewijn Corstiaensen, Stichting Naturama)

die stukken bos tussen de terreinen in. Bezoekers zouden het wel eens saai kunnen vinden, in plaats van een rustig moment te ervaren om van het ene terrein naar het andere te lopen.

Een plantenspuut vol orchideeënzaad

Ook zie je dat de tijd die beschikbaar is voor de aanleg veel minder geworden is. Was in Rotterdam ‘rust en tijd’ in de aanleg heel gewoon, in Venlo vooral ‘laatste moment’. Hoewel in Venlo de bomen al enige tijd geleden geplant zijn is in z’n geheel veel minder tijd beschikbaar voor de ontwikkeling van het terrein. Dat zie je elders ook. De hele maatschappij is sneller geworden, maar de planten hebben toch tijd nodig.

Zeker bij de eerste versies, maar ook

in Zoetermeer was het mogelijk om een stuk grond, of een beplanting vijf jaar de tijd te geven om zich te ontwikkelen. Dat was destijds in Zoetermeer van groot belang, omdat bij deze vorm van ‘natuurbouw’ er ruim tijd moest zijn, zodat passende soorten zich in het geschikte milieu konden vestigen. Uitzaaïen deden we maar zeer beperkt. Hoewel, ik zie me nog lopen, samen met met Hein Koningen (Plantsoendienst Amstelveen) en Rob Leopold van de Cruydt-Hoeck, met een plantenspuut gevuld met water en miniscuul rietorchiszaad. Zo ontstonden de poldertuinen, het natuurdeel in Zoetermeer. Niemand begreep precies hoe het kon, maar toen de Floriade eenmaal open was, werden de rietorchissen bijna een plaag.

plas heeft men ter plekke verwerkt waardoor er een on-Hollands glooiend parklandschap ontstond. Meer dan in de vorige Floriade-tentoonstellingen werd de natuurlijke beplanting hier verweven met cultuurobjecten.

“Op een open plek staat een tjasker (kleine watermolen). Dit is een in de kop van Overijssel in de rietcultuur veel voorkomende molen, die er hier voor zorgt dat het waterpeil in de laagveenflora hoger blijft dan in het omringende gebied. Dit is nodig in verband met het voorkomen van een te welige groei van kruidachtige gewassen als het wilgenroosje en de haagwinde, die de kwaliteit van het riet nadelig beïnvloeden.

Ook kunt u hier een huis uit het bronstijdsperk bezichtigen. Het werd hier door enthousiaste amateur-archeologen geheel met handkracht vervaardigd. De wilgentwijgen die in het vlechtwerk van de wanden zijn verwerkt, zijn in de Floriade-grienden geoogst.”

1992 – Zoetermeer

Ditmaal was de natuurlijke beplanting te vinden in het expositiegebied van de ‘Poldertuinen’. Het waren geen heemtuinen, maar natuurbouwgebieden, die met behulp van een adviesgroep met Hein Koningen (Gemeente Amstelveen), Rob Leopold (Cruydt-Hoeck), Ger Londo (RIN Wageningen)